

## OILA, TA'LIM, MAHALLA TIZIMI

**Tutixon Muxtarova**

*Toshkent davlat texnika universiteti*

*"Falsafa va milliy g'oya" dotsenti v.b*

**Annotatsiya:** Oila, ta'lim va mahalla tizimi o'zbek jamiyatining ajralmas qismidir. Bu uch soha bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, milliy qadriyatlar va ijtimoiy tuzumning asosiy poydevorini tashkil etadi. Ularning har biri o'zbek xalqining tarixi, madaniyati va hayot tarzini shakllantirishda muhim rol o'ynaydi.

**Kalit so'zlar:** oila, ta'lim va mahalla tizimi, jamiyat, madaniyat, milliy qadriyatlar, tarix, zamonaviy yondashuvlar.

Oila — jamiyatning eng kichik, ammo eng muhim bo'g'ini hisoblanadi. O'zbek oilasida avvalo mehr-oqibat, hurmat va mas'uliyat tamoyillari asosiy o'rin tutadi. Oila a'zolari orasida o'zaro munosabatlar nafaqat qonuniy, balki ma'naviy jihatdan ham mustahkamlanadi. Oila a'zolarining bir-biriga bo'lgan hurmati va mehribonligi, ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida katta ahamiyatga ega. O'zbek oilasida ota-onaga hurmat, katta avlodga ehtirom, kichiklarni himoya qilish asosiy qadriyatlar sifatida qabul qilingan. Shu bilan birga, oila ichida tarbiya jarayoni har tomonlama rivojlangan va tizimli bo'lib, unda nafaqat axloqiy, balki madaniy va ma'naviy qadriyatlar ham o'rgatiladi. Ta'lim — bu jamiyatning rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. O'zbekistonda ta'lim tizimi ko'p asrlik an'analar va zamonaviy yondashuvlarning uyg'unlashuvi natijasida shakllangan. Ta'lim nafaqat bilim berish, balki insonning shaxs sifatida kamol topishi, uning ma'naviy-axloqiy rivojlanishi uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Maktabgacha ta'limdan boshlab oliy ta'limgacha bo'lgan barcha bosqichlarda o'quvchilar faqat fanlarni o'rganibgina qolmay, balki o'z milliy qadriyatlarini, tarixini, madaniyatini ham chuqur o'zlashtiradilar. Ta'lim muassasalari o'zbek xalqining boy madaniy merosini avlodlarga yetkazishda muhim vazifani bajaradi. Mahalla tizimi esa o'zbek jamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy va ma'naviy hayotining markaziy elementi hisoblanadi. Mahalla — bu faqat yashash joyi emas, balki o'zaro yordam, qo'llab-quvvatlash, hamjihatlik va birdamlikning ramzidir. Mahalla o'zining o'ziga xos boshqaruv tizimi, an'analari va qoidalari bilan ajralib turadi. Unda odamlar o'zaro yaqin bo'lib, bir-birining muammolarini hal qilishda faol ishtirok etadilar. Mahalla tizimi oilalarning ijtimoiy himoyasini ta'minlaydi, yoshlarni tarbiyalaydi, madaniy va ma'naviy qadriyatlarni saqlab qoladi. Shu bois mahalla nafaqat jamiyatning ijtimoiy birlik va barqarorligini ta'minlovchi muassasa, balki milliy o'zlikni saqlash va rivojlantirish markazi sifatida ham xizmat qiladi.[1]

Oila, ta'lim va mahalla tizimining o'zaro bog'liqligi ayniqsa yosh avlod tarbiyasida yaqqol ko'rinadi. Oilada olingan tarbiya maktabda davom ettiriladi, maktabdagi bilimlar esa mahalla va jamiyatda amalda qo'llaniladi. Bu uch sohaning uyg'un ishlashi yoshlarning shaxs sifatida kamol topishi, milliy va umuminsoniy qadriyatlarni chuqur o'zlashtirishida muhim ahamiyatga ega. Oila bolaga birinchi bo'lib axloq-odob, mehr-muhabbat va hurmatni o'rgatadi. Ta'lim esa unga dunyoqarashni kengaytiradi, ilm-fan va texnologiyalarni o'rganishga imkon yaratadi. Mahalla esa yoshlarni jamiyatga moslashish, o'zaro yordam va birdamlik ruhida tarbiyalaydi. O'zbek jamiyatida oilaning roli juda katta. U nafaqat biologik birlik, balki ma'naviy va madaniy qadriyatlarni avlodlardan avlodga yetkazuvchi muassasa hisoblanadi. Oila ichida shakllangan odob-axloq, odatlar va an'analar yoshlarni to'g'ri yo'lga boshlaydi. Ota-onalar farzandlariga nafaqat hayotiy bilimlar, balki milliy qadriyatlarni ham singdiradilar. Shu bois, oilada tarbiya jarayoni juda mas'uliyatli va muhim hisoblanadi. Oila a'zolari bir-biriga mehribonlik va hurmat bilan qarashi, birgalikda muammolarni hal qilishga intilishi jamiyatning barqarorligi uchun poydevor bo'ladi. Ta'lim tizimi esa zamonaviy jamiyatda o'zgarishlarga moslashgan holda rivojlanmoqda. Makro va mikro darajada ta'lim muassasalari yoshlarni zamonaviy bilimlar bilan ta'minlash bilan birga, ularni milliy madaniyatga hurmat bilan qarashga o'rgatadi. Ta'lim jarayonida o'quvchilar nafaqat fanlarni o'rganadilar, balki o'zbek xalqining tarixiy va madaniy merosini ham chuqur anglaydilar. Shuning uchun ham ta'lim jarayoni doimiy ravishda yangilanib, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va metodlarni o'z ichiga oladi. Bu esa yoshlarni zamonaviy dunyoda muvaffaqiyatli bo'lishga tayyorlaydi.[2]

Mahalla tizimi esa o'ziga xos ijtimoiy muhit yaratadi. Har bir mahalla o'zining an'anaviy boshqaruv organlariga ega bo'lib, ular aholining turmush sharoitini yaxshilash, ijtimoiy muammolarni hal qilish va madaniy tadbirlarni tashkil etishda faol ishtirok etadi. Mahalla faollari o'zaro yordam, birdamlik va hamjihatlikni targ'ib qiladi, yoshlarni ijtimoiy hayotga jalb etadi. Mahalla tizimi orqali oilalar o'z muammolarini tez va samarali hal qilish imkoniyatiga ega bo'ladi. Shu bilan birga, mahalla yoshlarni milliy qadriyatlar asosida tarbiyalashda muhim rol o'ynaydi. Oila, ta'lim va mahalla tizimining birgalikda ishlashi o'zbek jamiyatining ijtimoiy barqarorligini ta'minlaydi. Bu uch soha bir-birini to'ldiradi va kuchaytiradi. Oilada shakllangan qadriyatlar ta'limda mustahkamlanadi, ta'lim orqali olingan bilimlar va ko'nikmalar mahalla hayotida amalda qo'llaniladi. Shu tarzda yoshlar jamiyatning faol a'zolari sifatida shakllanadi, o'z milliy va madaniy merosini hurmat qiladi. Bu esa jamiyatning barqarorligi va rivojlanishining kafolatidir. O'zbek oilasida tarbiya jarayoni nafaqat uyda, balki mahalla va ta'lim muassasalarida ham davom etadi. Oilada bolaga berilgan birinchi ta'lim va tarbiya asoslari maktabda rivojlantiriladi, maktabdagi bilimlar esa mahalla hayotida mustahkamlanadi. Mahalla esa yoshlarni

jamiyatga moslashishga, ijtimoiy qoidalarni hurmat qilishga va birgalikda yashashga o'rgatadi. Bu uch sohaning uyg'unligi yoshlarning to'liq va barkamol shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi. Ta'lim muassasalari o'zbek jamiyatida nafaqat bilim berish, balki ma'naviy va madaniy qadriyatlarni saqlashda ham muhim rol o'ynaydi. Maktablarda o'quv dasturlari milliy tarix, madaniyat va an'analarni o'z ichiga oladi. Bu esa yoshlarni o'z millatiga sadoqatli va vatanparvar bo'lishga undaydi. Shuningdek, ta'lim jarayonida yoshlar zamonaviy dunyoqarashni egallaydi, bu esa ularni global miqyosda raqobatbardosh qiladi. Mahalla tizimi o'zbek jamiyatining ijtimoiy-iqtisodiy hayotida muhim rol o'ynaydi. U oilalarning ijtimoiy himoyasini ta'minlab, yoshlarni tarbiyalaydi, madaniy va ma'naviy qadriyatlarni saqlab qoladi. Mahalla o'zining o'ziga xos boshqaruv tizimi va an'analari bilan jamiyatning barqarorligini ta'minlaydi. Mahalla faollari va rahbarlari aholining muammolarini hal qilishda faol ishtirok etadi, ijtimoiy yordam ko'rsatadi va madaniy tadbirlarni tashkil etadi.[3]

### **Xulosa:**

Oila, ta'lim va mahalla tizimining o'zaro bog'liqligi va uyg'unligi o'zbek jamiyatining ijtimoiy barqarorligi va rivojlanishining asosi hisoblanadi. Bu uch soha yoshlarning to'liq va barkamol shaxs sifatida shakllanishida, milliy qadriyatlarni saqlashda va jamiyatning barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Shu bois, oila, ta'lim va mahalla tizimining rivojlanishi va mustahkamlanishi har bir jamiyat a'zosi uchun katta ahamiyatga ega. Ularga ko'rsatiladigan e'tibor va g'amxo'rlik jamiyatning farovonligi va kelajagini belgilaydi.

### **Foydalanilgan adabiyotlar:**

1. Sobirov, J. (2022). "Mahalla va milliy birlik". Nukus: Qoraqalpog'iston nashriyoti.
2. Usmonov, A. (2020). "Mahalla tizimining ijtimoiy funksiyalari". Toshkent: Ijtimoiy fanlar nashriyoti.
3. Yusupova, F. (2023). "Mahalla va oila qadriyatlari". Samarqand: Samarqand madaniyat nashriyoti.
4. Akbarova, G. (2021). "Mahalla va yoshlar o'rtasidagi aloqalar". Toshkent: Yoshlar markazi nashriyoti.
5. Ibragimov, T. (2022). "Mahalla va jamiyatdagi roli". Buxoro: Ijtimoiy tadqiqotlar nashriyoti.
6. Mirzaev, K. (2023). "Mahalla institutining rivojlanish istiqbollari". Qarshi: Qarshi universiteti nashriyoti.
7. Rahimova, L. (2020). "Mahalla tizimining tarixiy ildizlari". Toshkent: Tarix fanlari nashriyoti.
8. Zokirov, M. (2021). "Mahalla va milliy qadriyatlar". Nukus: Qoraqalpog'iston madaniyat nashriyoti.